

'n HOESBREEF

UITGAVE VAN STICHTING HISTORISCHE SOCIËTEIT ENSCHEDE-LONNEKER

▲ *Belangstellenden op het Boerenkerkhof.*

Introductie Augmented Reality Boerenkerkhof

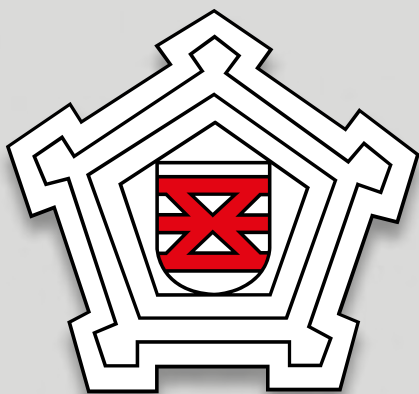
Om meer bezoekers te trekken naar het Boerenkerkhof aan de Deurningerstraat/ Blijdensteinlaan heeft de Binnenstadcommissie het plan opgevat om middels *Augmented Reality* een 20-tal personen die daar begraven liggen te laten herleven en hen kort iets te laten vertellen over zichzelf en in het bijzonder wat zij voor

Enschede hebben betekend in sociaal, economisch of politiek opzicht. Het verzamelen van foto's en het redigeren van bijbehorende verhalen werd door de commissieleden gedaan maar van de techniek hebben wij geen verstand. Reden waarom wij contact hebben gezocht met Joep Eijkemans, master-student aan de Universiteit

Twente.

Hij is de uitdaging aangegaan om met de techniek van Augmented Reality een levendige presentatie te maken. Op 30 december jl. heeft Joep in de basisschool Het Zeggelt een demo gegeven waar ca. dertig geïnteresseerden getuige van waren.

[Lees verder op pagina 3 ►](#)

'n HOESBREEF

Stichting Historische Sociëteit Enschede - Lonneker

Gratis interactieve digitale nieuwsbrief van de Historische Sociëteit
www.shsel.nl

Redactie

Ilse van Heerwaarden
Wim Corduwerer
hoesbreef@gmail.com

Secretariaat

Gerard Hemelt,
Suze Groeneweglanden 14,
7542 NM Enschede, 06 197 255 77
secre.shsel@gmail.com

'n Sliepsteen

Contribuanten ontvangen vier keer per jaar ons historisch blad 'n Sliepsteen. Redactie: Geert Bekkering, 053 430 06 91 of geertbekkering@shsel.nl

<https://www.facebook.com/SHSEL/>

Onze documentatie is te raadplegen in Prismare, ruimte 1.07. Roomweg 167 op maandag 10-12 uur en vrijdag 14-16 uur. Contribuanten ontvangen ons kwartaalblad 'n Sliepsteen
www.shsel.nl

De Historische Sociëteit Enschede-Lonneker heeft bij de belastingdienst de status van culturele ANBI. Dat betekent dat een gift aan de sociëteit voor 125 procent kan worden afgetrokken van de inkomstenbelasting en voor 150 procent van de vennootschapsbelasting.

Een ANBI is een algemeen nut beogende instelling. Onze Historische Sociëteit mag zich culturele ANBI noemen omdat we een instelling zijn die voor minstens 90 procent actief is op cultureel gebied.

'For Sama'

De afgelopen weken hebben we de bevrijding van Auschwitz door de Russen herdacht. Er was, en terecht, veel aandacht voor deze gebeurtenis, die ook weer eens de schijnwerper zette op de industriële moordmachine van de nazi's. Het moet in ons collectieve geheugen steeds opnieuw opgehaald worden en blijft niet te bevatten.

Waartoe is een mens in staat? De presentatie van het monument van Daan Roosegaarde, met de blauw oplichtende stenen in de Enschedese synagoge, was bijzonder. Maar ook werd daar geweten op het gevoel van onveiligheid in deze tijd bij mensen die Joods zijn. Antisemitisme is van alle tijden, maar je hoopte dat we iets geleerd hebben. Niet opnieuw deze herhaling van zetten! Dat geldt trouwens voor iedereen die zich gediscrimineerd voelt, buiten haken geplaatst, vaak met minder rechten. Een paar dagen geleden bezocht ik in Concordia de documentaire 'For Sama' over de vijf jaar oorlog in Aleppo in Syrië. Nog met de verschrikkingen van de holocaust voor ogen, werd ik geconfronteerd met de ellende van deze oorlog op drie uur vliegen van ons Enschede.

Ik heb bij deze documentaire film gehuild. Samen met mijn vrouw. Gehuild om wat oorlog met mensen doet. Gehuild om de onschuldige slachtoffers, de kinderen en hun ouders, broertjes en zusjes. Gehuild om het gegeven dat van de acht functionerende ziekenhuizen in Aleppo er zeven door Russen naar de verdommenis zijn gebombardeerd. Een stad, kapotgemaakt, met mensen die onmenselijk werden. Gehuild om mijn onmacht bij deze zichtbare oorlogsmisdaden die in strijd zijn met het oorlogsrecht. En dan moet ik ook nog leven met de idee dat de vluchtelingen uit deze misère vervolgens in vluchtelingenkampen terecht komen, waar ze opnieuw lange tijd in ellende worden vastgehouden.

Eerlijk gezegd was het mij de afgelopen week soms teveel. Waar zijn mensen mee bezig? Leren we dan nooit dat oorlog alleen slachtoffers kent? En dan vooral de zwaksten, de kinderen, de ouderen en de niet-zelfredzamen treft. Herinneren we ons niet meer dat de kernwaarde van een democratie niet de wil van de meerderheid is, maar de bescherming van de minderheid? Dat je

een democraat bent als je in de positie bent de vrijheid van een ander in te perken, maar besluit dat niet te doen. Dat je een land pas een democratie kunt noemen

als gewone burgers meer lef hebben dan 'schurken' die alleen op bestendigen van macht uit zijn. Mijn onmacht en ons weggijken, frustrerend.

Maar intussen wordt mede in onze opdracht gewerkt aan de documentaire over Dominee Overduin die in de Tweede Wereldoorlog honderden joodse medeburgers aan een onderduikadres hielp. Omdat ze geen slachtoffer mochten worden. Die direct na de oorlog ook voormalige NSB-leden hielp die in problemen kwamen. Opdat die ook geen slachtoffer werden. Dapper en zonder weg te kijken! Ook een mens.

Op de sociëteitsavond op 24 maart a.s. zal een voorpremière van deze documentaire georganiseerd worden. Deze is alleen toegankelijk voor leden van de Historische Sociëteit (lees abonnees van 'n Sliepsteen).

Herdenken zal de komende maanden toch een deel van onze agenda bepalen. Gastlessen op basisscholen, een fototentoonstelling met foto's van Henk Brusse van onze bevrijding in Prismare. Een extra dik themanummer van 'n Sliepsteen met verhalen uit de stad over ervaringen rond die bevrijding. Een klein dagboekje van een inwoner van de Padangstraat dat wij uitgeven als extraatje bij 'n Sliepsteen. Een tentoonstelling van Erik Heijink in de Synagoge in april en mei. We dragen kortom ons steentje bij om de geschiedenis zichtbaar te maken en te houden.

Maar intussen zit 'For Sama' op mijn netvlies. Wat is het allemaal waard als we er zo weinig van leren?

Dick Buursink

Introductie Augmented Reality Boerenkerkhof

Vervolg pagina 1 ►

Nu werd er nog gewerkt met een prototype maar het streven is om het hele project, waarvoor wij van de SHSEL, de wijkraad en de UT ook financiële ondersteuning hebben gekregen, nog voor de zomer af te ronden.

Met een smartphone kunt u een QR-code-lezer downloaden en al wandelend over de begraafplaats gaat u terug in de tijd. Via Augmented Reality wordt precies het graf herkend waar u voor staat en dat vertelt via een animatie het bijbehorende verhaal.

Mocht u rond de zomer of later in het jaar langs het Boerenkerkhof komen, wees dan gerust nieuwsgierig en ervaar zelf hoe zoveel meer u te horen en te zien krijgt middels de techniek van Augmented Reality. Vergeet dan niet een app op uw mobiele telefoon te downloaden om de QR-code te kunnen scannen. Tot nog toe is de toepassing van deze techniek voor begraafplaatsen uniek voor Enschede.

Georges Schafraad
Binnenstadcommissie

▲ Joep Eijkemans geeft uitleg over Augmented Reality.

Augmented Reality (AR) is een technologie die de realiteit en de virtuele wereld met elkaar verbindt. 'Augmented reality' betekent letterlijk: verrijkte werkelijkheid. Het is dus een mix van de realiteit met een virtuele toevoeging of verrijking. In de praktijk komt het erop neer dat er extra digitale informatie wordt toegevoegd aan uw gezichtsveld. Om deze

virtuele informatie te kunnen zien, heeft u als gebruiker technische hulpmiddelen zoals een camera en een display met touchscreen nodig. Door bezit van smartphones en tablets groeit ook het aantal applicaties dat gebruik maakt van augmented reality. U kunt uw smartphone bewegen in de ruimte en bedienen met het touchscreen.

Onbekend maar niet onbemind

▲ Van bovenstaande foto is ons alleen bekend dat deze in 1934 is gemaakt. Waar zou dit geweest kunnen zijn en wie werd hier WELKOM geheten. Wie weet het antwoord of heeft een vermoeden?

Reacties graag naar
janbrummer@shsel.nl

▲ Op de in de Hoesbreef van januari geplaatste foto kwam een aantal reacties van gelijke strekking binnen. Die van Wim Kleine was het meest uitgebreid en stellig. Hij schrijft o.a.:

"De foto is gemaakt op de Boulevard op zondag 15 juni 1958. Veel mensen waren daar naartoe gekomen om te luisteren naar een ooggetuigeverslag van de beslissingswedstrijd om het voetbal-kampioenschap van Nederland tussen Sportclub Enschede en DOS (Utrecht). De wedstrijd werd in een mateloze hitte gespeeld in stadion De Goffert in Nijmegen. Na 90 minuten was de stand nog 0-0 en was een verlenging noodzakelijk van 4 x 7½ minuten. In de 3e verlenging scoorde DOS-speler Tonny van der Linden het beslissende doelpunt. DOS won de wedstrijd met 1-0 en het kampioenschap van Nederland ging aan de neus van Sportclub Enschede voorbij."

Sociëteitsavond 14 januari

Ok de eerste sociëteitsavond in het nieuwe jaar mocht zich verheugen in een grote belangstelling. In zijn inleiding ging voorzitter Dick Buursink in op de herinneringen aan zijn grootvader. Doordat zijn in Leiden geboren opa Jeroen Hillenaar zijn levensverhaal heeft opgeschreven, weten zijn nabestaanden hoe er vroeger gewoond, gewerkt en geleefd werd. Dick riep de aanwezigen op om ook hun levensverhaal op te schrijven onder het motto: 'De verhalen van de mensen kleuren de stad'.

Vooruitblikkend op het jaar 2020 interviewde hij Ben Sniijders over het bijzondere project t.a.v. het Boerenkerkhof. Bezoekers worden met de app op hun mobiele telefoon geïnformeerd over de geschiedenis van Enschede in de periode 1850-1950. De verhalen worden verteld door een twintigtal op dit kerkhof begraven personen. Zodra het project in de afrondende fase is volgt er nadere informatie. Lees ook [Augmented Reality](#) ▶.

Vervolgens vertelde Jan Breteler over de plannen van de Fotoverhalencommissie om een expositie te organiseren over de geschiedenis van de winkels en bedrijven aan de Kuipersdijk. Dit in navolging van de succesvolle projecten over de

Fotocollage: Margaret Brummer

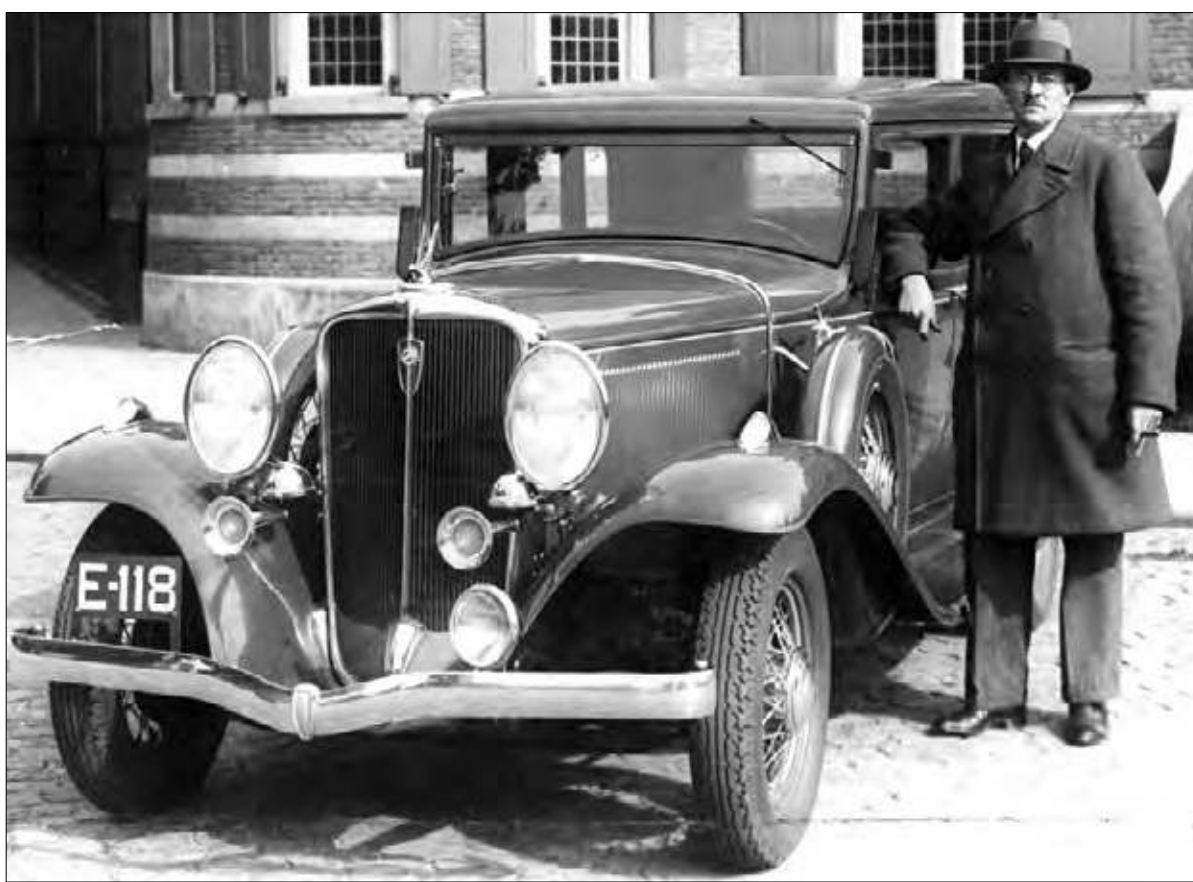
Deurningerstraat en het Hogeland. Nadien zal er ook over de Kuipersdijk een boek verschijnen.

Tenslotte vertelde Jan Brummer het een en ander over het project m.b.t. het fotoarchief van de persfotografen Albert en Henk Brusse. In de loop van dit jaar wordt begonnen met het scannen van de ca. 100.000 negatieven en het beschrijven hiervan. Tevens werden de aanwezigen bijgepraat over het leven van de in 1887 geboren grondlegger

Albert Brusse.

Ter gelegenheid van 75 jaar vrijheid verzorgt de Historische Sociëteit in maart in Prismare een expositie met ca. 50 Brusse foto's van de bevrijding van Enschede. Eind maart verschijnt er een 48 pagina's tellende Sloopsteen die geheel aan het thema bevrijding gewijd zal zijn. Hierin komt een aantal mensen aan het woord die de laatste jaren van de oorlog en de bevrijding als tiener hebben meegeemaakt.

Jan Brummer

◀ **Albert Brusse** naast zijn nieuwe Studebaker voor het Rijksmuseum Twente. Hij legde in tien auto's van dit merk 500.000 km af. Als dank kreeg hij van de importeur de elfde Studebaker cadeau.

Nieuwe SHSEL-werkgroep

▲ De nieuwe SHSEL-werkgroep Open Monumentendagen en Monumentenprijs is bezig een aantrekkelijk programma samen te stellen voor de komende Open Monumentendagen in Enschede op zaterdag 12 en zondag 13 september.

Op de foto van links naar rechts: Ben Breteler, Nico Buurman, Paul van Wijk (voorzitter), Hein Jan Geerdink, Matthijs Schaap (secretaris) en John Middelhuis.

Voor contact bel 06 2001 69 16. Kijk ook op: <https://www.openmonumentendag.nl/comite/enschede/>

Foto: Dick Buursink

Contactpersonen commissies

► Binnenstadcommissie

Georges Schafraad
Email: schafraad@gmail.com

► Boerderijcommissie

Jan Oldenhof
Email: joldenhof1@gmail.com

► Documentatiecentrum

Kor Feringa (053) 477 45 95
Email: korferinga@shsel.nl

► Foto- en verhalencommissie

Jan Breteler
Email: janbreteler@shsel.nl

► Monumentencommissie

Cees van der Velde, 06 4735 43 59 of 06 4208 92 50, ceesvandervelde@shsel.nl

► Loakstenen- en begraafplaatsencommissie

Harry van der Sleen (053) 852 24 94
Email: loakstenencom@shsel.nl

► PR-commissie

Bart Jansen, 06 3435 45 16
Email: jansebart@gmail.com

► Redactie 'n Sliepsteen

Geert Bekkering (053) 430 06 91
Email: geertbekkering@shsel.nl

► Historische Kring Glanerbrug

Joop Kwakman (053) 461 38 53
Email: joopkwakman@shsel.nl

► ICT

Tjibbe Knol Email: tjibbeknol@shsel.nl

Bekendmakingen

Door Jan Brummer

► De heer Jean-Pierre Bosch liep bij een kringloopwinkel tegen een bijzonder document aan. Hij vond een schrift met op de voorzijde een etiket met de in fraaie letters geschreven tekst: "Bekendmakingen (vanaf 10 maart 1943 tot 7 juni 1946)". Het schrift is volgeplakt met mededelingen van de directie van N.V.

Ramie Union, N.V. Textiel Union en van N.V. Kati aan het personeel. De publicaties zijn van de meest uiteenlopende aard en zullen in die jaren ook in andere fabrieken zijn opgehangen.

In elke 'n Hoesbreef wordt een 'Bekendmaking' van 75 jaar geleden opgenomen.

De Universiteit van Engels

Met ingang van 1 januari jongstleden is aan de Universiteit Twente het Engels de voertaal, zo heeft haar bestuur bepaald. Men wil mee in de vaart der volkeren is het argument en Engels is het nieuwe Latijn. College's, vergaderingen, werkgroepen, notulen, aanwijzingen, handleidingen, website's, bewegwijzering, briefpapier, schoonmaken en onderhoud - "Say it in English, please": meestal een nogal 'eikenhouten Engels' zoals dit kleine voorbeeld. We noemen dit 'bad spoken English' of 'Globish', zo u wilt.

Door **Marcel Meijer Hof**

Het is niet overal even goed gevallen. Het meest vlammen-de commentaar ertegen kwam uit onverwachte hoek; van een taalwetenschapper uit Friesland, die in zijn betoog de positie van het Fries - een erkende Nederlandse taal - nader toelichtte. De verschillen met de situatie op de Universiteit van Twente zijn opmerkelijk. Daar waar in Friesland tweetaligheid het uitgangspunt is met een wettelijk gezeekerde positie voor de eigen streektaal, wordt in Driene het standaard Nederlands een ondergeschoven dialect zonder bescherming. Over de Twentse

spreektaal zal ik het maar niet hebben.

En wat dacht u hiervan:

- Informatie van Nederlandse bestuursorganen moet openbaar zijn;
- Universiteiten gelden in Nederland als bestuursorganen;
- Openbaarheid veronderstelt voor de Nederlandse wet Nederlandstaligheid. Natuurlijk, de Twentse Alma Mater (de zorgende moeder, bedoeld wordt de Universiteit) wil graag veel studenten (lees geld), ook uit het buitenland. Die laatsten komen voor een belangrijk deel ook uit Nordrhein-Westfalen en beheersen hoogstwaarschijnlijk beter het Duits dan het Engels. Of er aan de UT veel studenten het Engels als moedertaal hebben, vraag ik mij af. Veel andere buitenlandse studenten komen van (veel) verder weg. Na hun studie keren zij ook weer terug naar hun vaderland, de hier opgebouwde kennis meene-mend, want Nederlands behoeften zij niet te beheersen. Dat is dan nog een leuk stukje ontwikkelingshulp, of dacht u wellicht dat het collegegeld - hoewel niet gering - kostendekkend was? Er is nog een punt dat zorgen baart. Door eenzijdig op het Engels de nadruk te leggen, verdwijnen andere moderne talen, Duits en Frans voorop, maar ook Italiaans en Spaans naar de achtergrond. Vrijwel heel Zuid-Amerika spreekt een vorm van Spaans, Afrika kent het Frans als tweede taal, naast het Engels. Veel

vakliteratuur, vooral ook technisch, verscheen in het Duits. Toen ik studeerde klaagde niemand wanneer er bepaalde college's in een andere taal werden gehouden. Men ging er voetstoots vanuit dat Frans, Duits en Engels tot het repertoire behoorden of anders vroeg je het college-dictaat van een medestudent te leen. Deelgebieden van mijn vak, kunstgeschiedenis en archeologie, hadden veel belangrijke literatuur in andere talen: wilde je serieus iets met de renaissance dan was Italiaans een onontbeerlijk bijvak. Geen probleem, studeren kost moeite en dat is fijn, was het motto. Kortom, het nu gevoerde taalbeleid werkt verschraling in de hand en wordt wetenschappelijk onderricht nog meer een doorgeefluik en onderwijsfabriek dat enkel een standaardproduct kan afleveren.

Als laatste punt nog dit. Dat de voorheen Technische Hogeschool in Enschede landde is mede te wijten aan de neergang van de textielindustrie. De stad en de streek hadden een sterke behoefte aan nieuwe impulsen. Dat is maar zeer ten dele gelukt. De universitaire wereld is niet bijzonder goed geïntegreerd in de stedelijke samenleving en omgekeerd. Door voor het Engels te kiezen gaat deze universitaire enclave nog meer met haar rug staan naar diegenen die haar financiert en verzorgt.

Het Ei van Ko

In Tubantia werd een tijdje geleden over het Ei van Co geschreven. Een schrijffout of de journalist had geen idee waar deze naam vandaan kwam. Het bracht mij op het idee om nog eens in het stadsarchief te duiken. Hoe zat het ook alweer, want in de loop der jaren is de herinnering over dit soort dingen soms wat vervaagd.

Het is echter het Ei van Ko, genoemd naar de voormalige burgemeester van Enschede Heiko Wierenga.

In drie jaar tijd, 1979, '80 en '81, werd het complete centrum van de stad omgebouwd tot Stadsersf vanwege het beschikbaar stellen van een ruime subsidie van het Ministerie van Economische Zaken. Het zogenaamde project 'Voetgangersdomein' of kortweg 'VoDo' geheten. Ik was van het Stadsersf-project de projectleider.

De herinrichting van het Stadhuisplein was het (financiële) sluitstuk ervan. De realisatie van het kunstwerk ijde nog even na. Mede veroorzaakt door de discussie over de fikse kostenoverschrijding. Het kunstwerk zou worden betaald uit het Fonds Stadsverfraaiing. Er was f 250.000,- beschikbaar. Al gauw bleek dit bedrag, mede door de toepassing van de waterpartij, niet voldoende. Het bedrag werd verhoogd tot f 350.000,- Meer was er niet uit te persen, meldde de toenmalige wethouder Wibier.

Toch was er nog f 100.000,- nodig voor de uitvoering van het kunstwerk en de aanpassing van de bestrating er omheen. Uit het budget van het Stadsersf was nog slechts ca f 20.000,- beschikbaar en ik wilde kost wat het kost niet met een negatief saldo eindigen.

Het college onder leiding van Ko Wierenga nam toen het wijze besluit de resterende f 80.000,-, ondanks de krappe financiële situatie toendertijd, uit de Algemene middelen beschikbaar te stellen. Vandaar dat het kunstwerk in de wandeling het Ei

Foto: Jan Astrego

van Ko is gaan heten. Officieel blijkt het kunstwerk van Joop Hekman, dat hij zelf geen naam gaf, 'De Familie' te heten. Maar volgens mij weet niemand dat meer.

Jan Astrego
Voormalig projectleider VoDo

Première documentaire dominee Overduin

► Op 1 april a.s. vieren we in Enschede de bevrijding 75 jaar geleden. Een activiteit waar wij graag aan meewerken is het realiseren van de documentaire over dominee Overduin. Het bijzondere aan deze dominee is dat hij in de oorlogsjaren honderden joodse medeburgers hielp met onderduiken. De documentaire geregisseerd door Willie Berends en ingesproken door Erik Dijkstra beleeft bij de Historische Sociëteit zijn première.

Op 24 maart, tijdens de volgende sociëteitsavond, is deze documentaire de hoofdactiviteit. Vanwege de verwachte belangstelling en het feit dat de zaal aan maximaal 150 personen plaats biedt, is de avond alleen toegankelijk voor leden (de Sliepsteen-abonnees). Belangstellenden kunnen zich aanmelden bij het secretariaat.

E-mailadres: secr.shsel@gmail.com

De secretaris stuurt u dan via de mail een bevestiging die uitgeprint als toegangsbewijs geldt.

Locatie: de zaal achter de Ontmoetingskerk (voorheen Vredeskerk). De zaal is vanaf 19.00 uur open. Wij rekenen weer op veel bezoekers.